

ti, hogy nincsenek jelen. Amikor elhangzik Iván terve, hogy pénzkérés végett ki akar menni a legelőre dolgozni, Iván pont egy létrán áll és háztetőt javít. A létra a távoli vágyak és törekvések szimbóluma. A csillag, őrcsillag, a sötétség erőivel szemben fellépő fény, ugyanakkor az elérhetetlen vágyak és törekvések jelképe is. Mikor Iván megpróbál elaludni a legelőn, füst száll a levegőben, ami az emlékek és vágyak szimbóluma, de a veszély, elmúlás, az élet rövidegének a jelképe is, és ezáltal előrejelzi Maricska halálát. Iván halálakor kialudt tűzhelyek füstje emelkedik az ég felé, miközben a füstoszlop a világ tengelye, mely összeköti a földet az éggel, a lelket az anyaggal. Amikor a Maricska halálát gyászoló Iván visszatér a társadalmi életbe, fára mászik. A fa az élet jelképe, világtengely, kozmikus élet, életerő (mivelhog mind a négy alapelemből táplálkozik), de ugyanakkor az eredendő bűn szimbóluma is. Máskülönben abban a jelenetben Iván almát is szakít a fáról, miközben az alma többek közt a megfiatalodás, testi szerelem, beavatás és a bűn jelképe. Iván a Palagnával való találkozásakor fehér lovat patkol. A patkolás átvitt értelemben felkészülést jelent, a fehér ló pedig érzékiség, ártatlanság, erő és az emberi lélek törekvései. Ezeket és a filmben megjelenő többi jelképet nem muszáj racionálisan értelmezni, de ott vannak a helyükön és nagyon találoán érzékeltetik a jelenetek tartalmát.

5. JELENTŐSÉGE

Paradzsanov filmjeinek főmotívumai: beteljesületlen szerelem; szenvedéssé váló élet; hűség; halál – a szerző tragikus életérzését tükrözik. Ennek az életérzésnek a gyökerei valószínű hogy a Gyászénekek Könyvéig nyúlnak vissza, ami az órmény irodalom és egyben a keleti kereszténység egyik remekműve és a XIX. századig kötelező olvasmány volt a világban szétszórt órmény iskolákban és szinten minden órmény háznál szent és mágius könyvként őrizték. Ez a könyv az emberi sorsot érintő alapvető kérdések verseskönyve, mely összefoglalja a lét tragikus voltát, mi szerint a jóra törekvő ember rosszra és szenvedésre ítéltetett és ettől egyedül az isteni gondviselés csodája képes őt megmenteni.

A szóbanforgó filmek esztétikai mondanivalója igen jelentős, ugyanis nem csupán bizonyos hagyományok megörökítéséről, hanem életképes folytatásokról szól. Az, ami a képre kerül, nemcsak lefényképezett valóság, hanem egyfajta vizuális gondolat, ami annak a bizonyos dolognak a lefényképezéséről szóló döntést meghozta. Paradzsanov autentikus tárgyak sokaságát sorakoztatja a kamera elé, bizonyos kultúrák tárgyi termékeit, de felhasználja a kultúrák szellemi termékeit is: jelképeket, autentikus zenét, hagyományos elbeszélési formákat (ballada, mese, vers, legenda). A filmkép le tudja képezni a valóságot és képes bemutatni a valóság utánzatát, de ugyanakkor jelentéssel (és jelentőséggel) bír. Amikor Paradzsanov saját képivilágát létrehozva a hagyományos ikonfestészet elveire alapoz, ezt nem csak azért teszi, mert

egy adott kultúra által megteremtett ábrázolási módnak van a legnagyobb esélye arra, hogy harmonikusan mutassa be az adott kultúra termékeit, hanem azért is, mert be akarja mutatni a képernyőn megjelenő dolgokban rejlő immanens szépséget – és ez tulajdonképpen azonos az ikonfestészet célkitűzésével, mely céljának megvalósítására sajátos módszert dolgozott ki. „A tárgya a maga a természet, az Isten által alkotott világ, a maga kimondhatatlan gyönyörűségében.”² „Az ikon létjogosultsága és értéke nem a tárgy szépségéből, hanem annak szépségnek a közvetítéséből fakad, amit az ikon megjelenít. Az ikon a szépség képe, vagyis az Istenhez való hasonlóság.”³

Paradzsanov törekvései arra irányultak, hogy bemutassa mindazt a szépet, amit a népek és régiók kultúrája létrehozott, még mielőtt elhatalmasodott volna rajtuk a kulturális uniformizáció folyamata. Mindezt egy olyan időszakban tette, amikor kultúrpolitika által szisztematikusan rombolták a Szovjetunió népeinek regionális kulturális hagyományát. Paradzsanov megmaradásért folytatott személyes harca felélesztette azoknak a kultúráknak a hagyományait, melyekből inspirálódott. Élet csak akkor van, ha van fejlődés is, és egy hagyományos kultúra csak addig életképes ameddig képes új értékeket létrehozni és befogadni. Ilyen érték lehet például a film.

Jegyzetek

- 1 Paweł Floreński, op. cit., str. 107.
- 2 Jerzy Nowosielski w: Paweł Floreński, op. cit., str. 162.
- 3 Leonid Uspienski, op. cit., str. 149.

Chirstian Jacobi (1930): Namibia

A Serény Múmia oldalait erdélyi szász képzőművészek alkotásaival illusztráltuk.

BORSODI L. LÁSZLÓ

Ha volna

Lehetne például ház –
ha volna hozzá ország,
ha volna hozzá haza.
Jöhetne a tékozló,
a koszos hazatérő,
a megbánás, meggyász.

De az utcán nagy csendek,
de ott messze csak senkik.
Mit mondanál, ha szólnál?

Feltételek (nélkül)

A lépcsőhöz.
A lépcsőkig.
Ott jó lesz.
Elviselhető.
Borral várlak.
Várhatsz gyümölcscsel.
Beszélhetünk mindenről.
Feltételek nélkül.
Hallgathatunk mindenről.
(Hallgatni lenne jó –
feltételek nélkül.)

Ebben megegyeztünk.

Délután

(Egy vasárnapi séta
emlékére)

forog perdül
forog perdül
itt fenn ott lenn
kívül belül

moccan jajdul
moccan jajdul
zuhan csobban
tátog halul

forog jajdul
perdül jajdul
zuhan halkul
halkul széthull
legbelül

Mint ha

mint ha szólna
mint ha hívna
mint ha várna
mintha nem

mint ha nézne
mint ha kérne
mint ha jönne
mintha nem

hangja tompa
omlik árnya
mint ki volna
sohasem

Borsodi L. László: 1976-ban született Csíkszeredában, a BBTE magyar–angol szakán végzett, jelenleg Csíkszeredában él.